

این میزگرد توسط مرکز پیشگیری از منازعات و تحقق صلح^۱ وابسته به شورای تحقیقات علوم اجتماعی^۲ حول سه مبحث اصلی مرزها، ترانزیت، و تجارت برگزار شد. غیراز جلسات افتتاحیه و پایانی که با حضور مقامات ترکمن و سفیران کشورهای خارجی مقیم عشق آباد و خبرنگاران برگزار شد، جلسات اصلی کنفرانس بسته اعلام شد و فقط دعوت شدگان کنفرانس در آن شرکت داشتند. جلسات تخصصی با حضور همه اعضای شرکت کننده در کنفرانس تشکیل شد. موضوع جلسات تخصصی بدین قرار بود:

جلسه ۱: رویکردهای اداره، کنترل و نظارت بر مرزها

جلسه ۲: ابعاد امنیتی کنترل و نظارت بر مرزها

جلسه ۳: تشریفات گمرکی

جلسه ۴: منافع تجارت و توسعه اقتصادی

در جلسات یک و دو راجع به مسایل زیر به تفصیل بحث و تبادل نظر شد:

- در اثر فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، مرزهای اداری سابق به مرزهای

بین المللی تبدیل شده به طوری که امروزه حدود ۱۴۰۰۰ کیلومتر مرز بین المللی بین کشورهای آسیای مرکزی و ۹۰۰ کیلومتر مرز با سایر کشورهای همسایه به وجود آمده است.

- این افزایش ناگهانی مرزها با کمبود جدی تجهیزات مرزبانی و کنترل تبادل کالا و رفت و آمد افراد روبرو است.

- نیروی انسانی تربیت شده و متخصص در این زمینه به شدت ناکافی است.

- قاچاق گسترده مواد مخدر و فعالیت گروههای تروریستی و افراطی مذهبی موجب نگرانی دولتهای مربوط و در عین حال هرچه بسته تر شدن مرزهای بین این کشورها شده است.

- قاچاق مواد مخدر، تروریسم، و تندروی مذهبی مهمترین عوامل تهدیدکننده امنیت در منطقه است و باید با همکاری سازمان ملل و سایر سازمانهای بین المللی مربوط در این مورد چاره‌ای اندیشید.

- همکاری و هماهنگی در کنترل مرزها در مواردی که انجام شده موجب گردیده به ازای هر یک دلار هزینه شده ۱۵۰ دلار هروئین در خیابانهای اروپا کاهش یافته است.

- برقراری مقررات روادید در منطقه موجب عمل متقابل شده و این امر به نوبه خود به کاهش رفت و آمد افراد و نیز کاهش تجارت منجر شده است.

- پیشنهاد تقلید از تجربه اروپا و ایجاد نوعی نظام روادید مانند شنغن مطرح گردید که به موجب آن مدارک هویت یکسان شود و نظام تبادل اطلاعات مرزی و گمرکی مشترک به وجود آید.

- از جانب ازبکستان پیشنهاد ایجاد یک نظام امنیت منطقه‌ای یکسان مطرح گردید ولی اقبال زیادی از جانب سایر شرکت‌کنندگان درباره این پیشنهاد نشد.

- از جانب کشورهای آسیای مرکزی بر این امر تأکید می‌شد که باید کشورهای غربی مشارکت گسترده تری، هم از جهت مبادله تجارب و هم از جهت مالی داشته باشند.

- بنده به مشکلات مرزی با افغانستان اشاره کردم و تبعات امنیتی ناشی از قاچاق مواد مخدر و نیز رفت و آمد آواره‌های افغان را به ایران به تفصیل تشریح کردم. همچنین، به وضعیت بازارهای مرزی با افغانستان و ترکمنستان پرداختم و توضیح دادم که عدم صدور ویزا به بازرگانان ایرانی در سال گذشته موجب کاهش این گونه فعالیت‌های مشروع بین دو کشور شده است.

در جلسه تخصصی سوم عمده بحث در مورد اتحادیه حمل و نقل بین‌المللی TIR بود و درباره مشکلات موجود و نیازهای فعلی برای استفاده گسترده از آن به تفصیل گفتگو شد. در جلسه مطرح شد که:

- همه کشورهای آسیای مرکزی اینک به آن پیوسته‌اند اما در تمام این جمهوری‌ها کماکان روال کار مانند دوران اتحاد جماهیر شوروی است.

- استانداردهای مربوط هنوز به وجود نیامده و ۱۰۰٪ کالاها در مرزها مورد بازرسی قرار می‌گیرد و از سایر مزایا و امکانات پیوستن به TIR استفاده نمی‌شود. به عنوان مثال، در قزاقستان که بیش از سایر کشورهای آسیای مرکزی در نوسازی نظام مرزی خود اقدام کرده تنها ۱۰٪ کالاها طبق ضوابط اتحادیه مذکور از مرزهای این کشور می‌گذرد.

- قزاقستان بیش از سایر کشورهای منطقه در زمینه روزآمد کردن مرزها و تسریع مبادله و ترانزیت کالا اقدام کرده و با سایر کشورها در این مورد به توافقاتی رسیده است.

- اصولاً مذاکرات بین همه کشورهای آسیای مرکزی در مورد گمرک و مرزها در جریان است (جز ترکمنستان).

- سازمانهای بین‌المللی همگی بر یکسان‌سازی تشریفات گمرکی و مرزبانی تأکید داشتند و برای کمک به کشورهای منطقه در تحقق این امر اعلام آمادگی کردند.

- بنده به نقش حیاتی ایران به عنوان مجرای برای ترانزیت کالا به خلیج فارس و سایر کشورهای جهان اشاره کردم. نیز توضیح دادم که هم‌اکنون ترانزیت کالا و انتقال انرژی آسیای مرکزی از طریق ایران در جریان است و سپس تفصیل درباره بازارهای مرزی ایران با افغانستان و ترکمنستان صحبت کردم و اظهار امیدواری کردم که این بازارها به‌طور رسمی و با نظارت دولتهای مربوط گسترش یابد.

نکاتی درباره این میزگرد

- نمایندگان قزاقستان و قرقیزستان به دفعات درباره اهمیت سازمان همکاری کشورهای

آسیای مرکزی صحبت کردند و بر لزوم انجام این‌گونه بحث‌ها در چارچوب آن سازمان تأکید کردند. با توجه به این که ترکمنستان در این سازمان عضویت ندارد این تأکید نمایندگان قزاقستان و قرقیزستان معنایی خاص داشت.

- حضور سازمانهای بین‌المللی، آن هم در سطح بالا، نشان از اهمیت این میزگرد از نظر آنان دارد. علاوه بر معاون دبیرکل سازمان ملل، سازمانهای زیر نیز شرکت داشتند: سازمان امنیت و همکاری اروپا، کمیسیون اروپا، برنامه توسعه سازمان ملل، دفتر هماهنگی فعالیتهای بشردوستانه سازمان ملل، دفتر مواد مخدر و جنایات سازمان ملل، و بانک جهانی.

- از ترکمنستان نه نفر در میزگرد شرکت داشتند که شامل مسئولان گمرکی و مرزبانی آن کشور نیز می‌شدند. از سایر کشورهای آسیای مرکزی نیز مسئولان مرزی یا گمرکی شرکت داشتند. از بکستان فقط یک استاد دانشگاه را اعزام کرده بود که همراه نماینده سیاسی سفارت آن کشور در عشق‌آباد در جلسه حضور داشت.

- بنا بر گفتگویی که با دکتر کازینز، در حاشیه جلسه داشتیم، حضور از بکستان در این میزگرد ضروری بود و بدون حضور آن کشور برگزاری این میزگرد انجام‌پذیر نمی‌شد. ظاهراً از بکستان در ابتدا تمایلی به شرکت در این میزگرد نداشت. بدین ترتیب، صرف اعزام یک استاد دانشگاه نیز موجب خوشنودی برگزارکنندگان کنفرانس بود.

- جز پنج جمهوری آسیای مرکزی و سازمانهای بین‌المللی مذکور، کشورهای ایران و افغانستان در این میزگرد شرکت داشتند. یک نفر روس نیز حضور داشت که به عنوان کارشناس از او دعوت شده بود، نه به عنوان نماینده دولت روسیه.

- از نماینده از بکستان دربارهٔ مین‌گذاری دولت آن کشور در مرزها سؤال شد که پاسخ داد به نظر او این کار صحیحی نبوده است. اما در پاسخ سؤال پروفسور روبین که می‌توان به جمع کردن مین‌ها امیدوار بود، نماینده از بکستان گفت که این کار نیاز به عزم سیاسی دارد.

فرهاد عطایی

عضو هیأت علمی دانشگاه امام صادق (ع)